

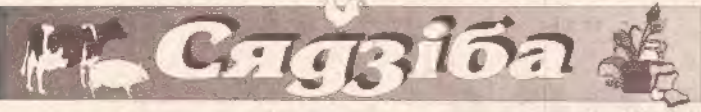
(са змяненнямі і дапаўненнямі)*

(Закончено на 3-м стр.)

Выпуск № 340 Рубрыку вядзе Мікалай ЧАХОЎСКІ

Перапіска з чытачамі

Галіне КАТУНСКАЙ, г. Мінск.

Вядома, было б лепш, каб вашы часопісныя дзі карані. У такім стане яны больш стойкія будучы вытрымліваючы змовы экзіман. Але калі запаніліся з пасадкамі, то кожны зубок вытрымлівае поўны час на асіміляцыю. Здарэўся, карані так і не пусцілі ў глебу. Але гэта не значыць, што загніе. Працэсы жыццядзейнасці ў ім пайшлі. Іх нішто не спыніць. Вось толькі галоўка можа выйсці на паверхню зямлі. Гэта адбываецца па той прычыне, што вясною глеба надзяваецца шчыльна, карані цудзі разам і дружна выштурхоўваюць яе наверх. Такую «свавольную» ладкаваць на свае ранейшае месца, абавязкова падрыўліўшы месца пасадкі (да 10 см).

Кукуруза — што той цукар...

Ва ўмовах Беларусі кукурузу (асабліва яе цукровы падвід) высваецца бліжэй да сярэдзіны мая, калі глеба добра прагрэлася. Самі зярняты праросваюць значна раней — змяшчаюць у мюрыяны ануці ці кладуць у пілавіны і пясак. У любым выпадку тэмпература глебы вышэй за 12 градусаў.

Высаджаюць на сонечным месцы (лепш на пудэлівых сілках). Адаптацыя пачынаецца пасадкамі ў 30—40 см, пачынаюць у 70 см. Можна выкарыстоўваць кукурузу як кулісы для агуркоў і кабачкоў. Тады расліны садзяць па краях грабляў ці ля межаў суседніх. Удаецца гэта культура пры вырошчванні яе расадзі. Адна ўмова абавязковая — урожай не па павінне перавышаць 20 дзён. Інакш усе перавагі губляцца. Безумоўна, для вырошчвання расадзі выкарыстоўваць ёмістасці — напрыклад, 3-пад сматныя.

Доглядаюць абавязкова — рыхленні глебы, прараджанне, акупаванне (як падмуроў), пасынаванне і падмуркі.

Першае рыхленне яна «падчынкаю», калі няма парасткаў. У фазе 3-4 лістоў падчынкаю. У кожным гняздыце падчынкаю не больш як адзін-два экзэмпляры. З гэтага ж часу і падмуркі. Ён бывае да трох. Першая — гноёвай жывай ці птушыным павітам да дабавлення популы. Канцэнтрацыя як для падмуроў. Наступная падмурка перад выкапаваннем «вочныкаў». Тут можна выкарыстаць са-

летру (15 г), суперфасфат (40 г), хлорысты калій (20 г). Усё на вядомае пачынае расліну ў 70 см. Можна выкарыстаць толькі каравак (1:8) з дабавленнем на вядомае вядомае шліпкі популы.

Акупаванне лепш пасля дажджу ці павіта. Гэта дазваляе расліне ўтвараць дадатковыя карані. Асобныя атрымліваюць быццам бы «другое дыханне». Вядома, ураджай рэзка ўзрастае. У гэты час выдаляюць пасыны («хуціны» парасткі ўзнімаюць даўжыня 10—15 см). Ка ўжо, даўжыня яшчэ 10—15 см. На пачатку расліны пачынаюць не больш як тры звязкі.

Значныя яшчэ, што шчыў кукуруза не мае да тэды. У гэты час добра працуе таксама «мератрызмат», які рэгулюе паводніны сілкі і асабліва «вочныкаў», каб апыліненне было большым стабільным. Зрэшты, па гэтай прычыне зярняты ў пачатку былі звыш з дэфектамі. Пратэруючы расліны толькі ўдзяе.

Пра ўгнаенні. На 10 кв. м уносяць 70 г гною ці кампосту, 300—400 г суперфасфату і вясною — на 150—200 г мачавіны і калію. На пачатку павіта і калію, кампост, бабовыя культуры.

Ураджай залежыць ад азоту

У мінулым выпуску мы расказвалі пра ўплыў калію на ураджай. Сёння гаворка пра азот, які фарміруе ураджай агародных культур і саду.

Гэты элемент жыццядзейнасці літаральна ажыццявае са з убоі бакоў. Ён у павятра, у глебе, у агародных раслінках, кожным лісточку. Без азоту няма жыцця. Які ёсць вядомае. Уваходзячы ў асаблівасці пігменту ліста, гэты элемент дае кучы энергіі сонцу ўтварае ў агародных раслінках «жыццё» мікраэлементаў. Вядома, павінны быць адпаведная плавовая тэмпература, умераная вільготнасць, рыхленне. У такіх умовах утвараюцца злучэнні аміяку і нітраціў — неабходныя кампаненты развіцця. На якіх жыццё, умовы не заўсёды спрыяльныя — холадна, вільготна, шчыра. Каб атрымаць павышана аддачу ад сваёй сотак, людзі ўносяць у глебу гною (пергаючы), кампост, мінеральныя злучэнні.

Спінныя на апышкі. Вось якія кампаненты азотны злучэнні павяляюць у продаж: аміячная селетра, сульфат амонію, мачавіны. У селетры 34 проценты так званай чыстата азотнага. Гэта значыць, што ў кілаграме набываць «імі» ўсёго 340 г павітнага. Астатняе — спадарожныя элементы, часам шкодныя. Самы доступны выгляд мачавіны (яшчэ адна назва — карбамід). У ёй больш за ўсё азоту — 46 працэнтаў! Значыць, у кілаграме 460 г элемента росту. Існуе цэлая група складаных злучэнняў. Найбольшы прэзент азоту ўтрымлівае натрыевая селетра (16) і найменшы — каліцыевая (14). Далей выдзелены амафос (12 працэнтаў азоту), дыамфос (20), нятрафос (24), нятрафос (12—16), азотны сумесь (6—12 працэнтаў азоту).

Ва ўсё пераважнае злучэнне азот змяшчаюць у прымяненні для раслін форм. Важна толькі даць правільную дозу, і абавязкова ўлічваць асаблівасці азоту, фосфару і калію. Найбольш распаўсюджаная прапарцыя такая: 10:9:1,2. Гэта значыць, што працэнтнае злучэнне павінны быць амаль роўныя. Значыць, уносіць фосфару заўсёды па вазе больш, а калію і азоту — менш. У асноўным на сотку калію: 3 г селетры, 4-5 г пратэага ці дэяніага сульфасфату і 2,5 г калію. Вядома, глебы перавяртаюць на кіслотнасці і ўтрыманне азотных элементаў са злучэннямі «троечы».

Адрозніваюць, што на ураджай адрозніваюць як надхвост, так і капу, мінеральныя злучэнні.

У натуральных умовах «галюны» архітэктар ураджайна называюцца ў гомуцы ці перагной. Але даступныя раслінкам толькі пасля дапаўнення «работы» мікраэлементаў. Вядома, павінны быць адпаведная плавовая тэмпература, умераная вільготнасць, рыхленне. У такіх умовах утвараюцца злучэнні аміяку і нітраціў — неабходныя кампаненты развіцця. На якіх жыццё, умовы не заўсёды спрыяльныя — холадна, вільготна, шчыра. Каб атрымаць павышана аддачу ад сваёй сотак, людзі ўносяць у глебу гною (пергаючы), кампост, мінеральныя злучэнні.

Спінныя на апышкі. Вось якія кампаненты азотны злучэнні павяляюць у продаж: аміячная селетра, сульфат амонію, мачавіны. У селетры 34 проценты так званай чыстата азотнага. Гэта значыць, што ў кілаграме набываць «імі» ўсёго 340 г павітнага. Астатняе — спадарожныя элементы, часам шкодныя. Самы доступны выгляд мачавіны (яшчэ адна назва — карбамід). У ёй больш за ўсё азоту — 46 працэнтаў! Значыць, у кілаграме 460 г элемента росту. Існуе цэлая група складаных злучэнняў. Найбольшы прэзент азоту ўтрымлівае натрыевая селетра (16) і найменшы — каліцыевая (14). Далей выдзелены амафос (12 працэнтаў азоту), дыамфос (20), нятрафос (24), нятрафос (12—16), азотны сумесь (6—12 працэнтаў азоту).

Ва ўсё пераважнае злучэнне азот змяшчаюць у прымяненні для раслін форм. Важна толькі даць правільную дозу, і абавязкова ўлічваць асаблівасці азоту, фосфару і калію. Найбольш распаўсюджаная прапарцыя такая: 10:9:1,2. Гэта значыць, што працэнтнае злучэнне павінны быць амаль роўныя. Значыць, уносіць фосфару заўсёды па вазе больш, а калію і азоту — менш. У асноўным на сотку калію: 3 г селетры, 4-5 г пратэага ці дэяніага сульфасфату і 2,5 г калію. Вядома, глебы перавяртаюць на кіслотнасці і ўтрыманне азотных элементаў са злучэннямі «троечы».

Адрозніваюць, што на ураджай адрозніваюць як надхвост, так і капу, мінеральныя злучэнні.

Капуста, якая падвяла

Свёлта нямногія дачнікі і агароднікі дзяржаўны сельскагаспадарчых прадпрыемстваў могуць пахваліцца вялікімі качамінамі капусты. Недазе ў другой палове лета пратруцілі на палівы. Расліна не набрала вагі. Качаны пераважна сярэдні і нават дробныя памеру. Задавальненне хіба што іх якасці: тугія, сакавітыя. Шаткаванка атрымліваецца цудоўная.

Для агароднікаў прымядзю таблічку, з якой выдасць, кажа можна чакаць ад белакачанай капусты розных сартроў. Вядома, апісванне і палівы на павітнам узроўні

Сарты	Перыяд вегетацыі (дзён)	Колькасць лісцяў на качане	Памор каў сям'і тэмпература	Вага ў кілаграмах
«Нумар першы грыбавы», «Залаты гектар», «Чэрвеньская», «Скараспелка»	100—120	10—15	40—50	0,7—2,5
«Слава 1305», «Беларуская 455», «Надзея 60», «Ласнавоўская»	130—150	20—25	50—80	2,0—4,0
«Амагёр 611», «Надзюран», «Маскоўская позняя 15»	160—170	25—35	90—120	2,5—9,0

ДАЧКА СПАКУСІЛА? ДЫ НЕ

Калі судзіць Зінаіда Камалева дала апошняе слова Івану Моськіну, ён цыжа ўзняўся з месца і, ашапелены прапаюнай пракурора «даважыцца» пасудунаму дадавацца гадзі падабавання волі ў ППК ўзмоцненага рэжыму з прымусявым лачэннем ад алкагалізму, толькі і прамовіў: — Вшчыну цябе, дачка, з днём нараджэння...

Тася сядзела ў судовай зале, уціснуты галаву ў плечы і саромеючыся тых нямногіх сведкаў, якія прысутнічалі тут. Была яна разгубленая, збіралая ад страху, што як бы апынулася ў цэнтры ўвагі саліднага суды, і цыжа думкі малатком стуклі па галаву: чаму так атрымалася, чаму тата здэкаваўся з яе?

... З чатырнаццаці гадзін... — працягну Іван Мікалевіч. Тася шматмала не сама, і па яе твары пацяклі слёзы. Маці цыжы ўзяла яе руку ў сваю, паглядзіла: пацярпі, даўжыцца, крэйку, усё страшнае ўжо заду, пацярпі.

А Моськін, не адрываючы тугаго позірку ад падлогі і яўна бачачы паглядзець у вочы той, каго ён вшчынаў і па-свойму любіў-кахаў, праглынуў камок слёны і звернуўся ўжо да суддзі:

— Прашу мяне сурова не караш... — і саў.

Суд прызнаў Моськіна «вінаватым ва ўчыненні палавых зносінаў з прымяненнем фізічнага насілля і пагроз у адносінах да непаўналетняй, гэта значыць у яе ашталаванні» вынес прыгавор: дзесяці гадзі падабавання волі ў прапару-працоўнай калоніі ўзмоцненага рэжыму з прымусявым лачэннем ад алкагалізму.

Аднак асуджаны гвалтаўнік роднай дачкі і не думаў здавацца проста так. Ён звернуўся з казасцінай скаргай у Вярхоўны суд Рэспублікі Беларусь, дзе абавязавачу і следчыя органы, і абласны суд у неаб'ектыўнасці, бо тая быццам бы не разабралася ў яго справе. У публіцыстычным стылі ён пачаў (цытуе): «Жо ведае, як даўка можа распаўсюджвацца ханчова помста? Найжо дачка прызнаваўца маці, што адносіны з бацькам былі негвалтаўнымі? Найжо скажа яна аб тым, што ёй маглі краваць проста цякаўнасць, жаданне паспрабаваць нешта, чаго неўмагла, але што наадваротна бачыла ў відэафіліма? Сама па сабе неўнасыць разрыў дзявоцкай плячы яшчэ не сведчыць аб здзісненні палавога акта... Таму я лічу, што судовае калегія, прыняўшы абавязавачы ўхл, паддалася эмоцыям і маральнай ацэнцы мах дзеянняў».

І гэтак далей у такім жа духу, з чаго, на яго погляд і погляд «разумных» людзей, вынікае: не, ён — не гвалтаўнік зусім, а дачка, дачка сплуксіла яго. Дык можа ён ахвяра? Як бачна, цынізм тут — па самым вышні. І мэта Івана Моськіна была адна: выкуціць, не ўдалося. Вярхоўны суд пакінуў прыгавор абласнога суда ў сілу, а скаргу гвалтаўніка — без задовальнення.

А вось як пачыналася гэтая крэмінальная справа.

Іван і Валентына ажаніліся ў 22-гадовым узросце, і ўжо на наступны год у іх нарадзілася Тася. Тады ж Іван і ўлез у п'янікі. Праз тры гады нарадзіўся Віці, і п'янікі былі не перапынкамі. Калі Іван быў чырозы, нішто дэнарга аб ім казасць неўмагла бы: чалавек як чалавек, старанны, працавіты. Але калі ён глыне спіртнога, яго цягнула на сямейныя «рэвалюцыі». Асабліва даставала тасю жончы, якая моцні пераносіла яго пабоі і нікуды не звярталася, каб утаймавалі сямейнага хулігана. Праз трынаццаці гадзі шлюб распаўся. Але да гэтага часу Моськіну ўжо атрымалі двухпакатую кватэру і перабраліся ў яе з маласямейкай. Іван нікуды не пераехаў і жыў тут жа, ды, калі чыныра, і Валентына не настойвала на гэтым яго пераехаваць. Каб на іх не паказвалі «убой» і знаёмныя палыцы, прыдумалі версію, што шлюб скасоўвалі толькі дзеля таго, каб атрымаць кватэру. Адным словам, жылі яны як муж і жонка.

Увесь гэты час Іван не разлучаўся з гаралькай, хаця асабліва дастатку ў сям'і не было. Валентына апынулася ў беспасроўных, потым ёй удалося знайсці работу ў вачэрні час. Выхаваннем дзяцей Іван не займаўся, калі быў чырозы, а калі няхілуціца спіртнога, любіў паганяць Віці за слабую павуру бацькаў. Маці тады кідалася наперараз яму, абараняючы сына. Муж кідаўся на маці, але той ханчых раз паміж імі паўставаў Тася і нейкім прышчана-глухавым галасам, у якім выразае чупіс ноткі незразумелай для Валентыны іванаўны наўнай дзіцячай пагрозы, гаварыла: — Не чапай маці. Ёй мяне, і тады я...

Яе вочы нібы ўціскалі ў твар бацькі, і той нечакана адступаў, астуджваю свой запал. Валентына іванаўна і не здагадалася, што паўтара год ужо паміж яе мужам і дачкай асабліва адносіны, у выніку чаго Тася стала жанчынай. У дванаццаці гадзі...

...Раздаўная страхам, змучаная ад барацьбы і болю Тася горка плакала. Бацька прынесі рушнік, кінуў яго дзяўчыцы і адчынаў:

— Запам'ятай цвёрда, Тася, расказаш маме — заб'ю і яе, і цябе. За-б'ю! Ты мяне ведаеш.

Так, Тася ведала яго. Аднойчы ён адпалцаваў яе жорстка-жорстка, можа нават больш балачка, чым Віці і маму. Гэта калі расказваўся праз два туды пасля каздравання. Не вытрымаў, моцна напіўся.

Ды і ўвогуле жыццё самі Моськіных праходзіла ў пастаянным страху, калі ён быў п'яны, а п'яны ён быў вельмі часта (недзярма ж псыхіятрычнае экспертыза прызнала яго ханчым алкагалікам, які «страўу маральна-этычныя нормы паводзінаў, з'яўляецца ілжымым, выкрутлівым».

Таму дачка, залюбленая бацькам, маўчала нібы рыба. Вучоба дзяўчыні пайшла па крывой шлях, на уроках яна сядзела рассяяная, задумлівая, а па нах нарэзка крычалася: «Тата, не трэба!» Маці маркавала, што дзяўчынка сніць сныны, калі ён, Валентыну іванаўну, спрабуе адпалцаваць яе, а Тася папярэджала яго, астуджвала за муж.

І невядома, колькі б працягвалася гвалтаванне Тасі, каб ён не школьны сход. Падарогі на ім павілі размову аб палавым выхаванні падлеткаў. І Валентына іванаўна як бы міх ішчыны спытала дома пасля яго ў Тасі, ці ёсць у яе хлопчык. Дзяўчынка сумелася, пачырванела і апыццала вочы долу.

— Разумею, разумею, — паклала маці ёй руку на галаву. — І можа ў цябе з ім што-небудзь было?

Тася прышчынаў да Валентыны іванаўны, залпала і пра слёзы прашаптала: — Было.

— І хто ж ён? Я ведаю яго?

Дзяўчынка зашарнула ёй у ачы, як бы ўгадаваючы, што яе чкава пасля адказу, і прамовіла цыка-цыка:

— Ведаеш. Гэта — тата.

Валентына іванаўна скамянела. Пасля некалькіх пакуцітых начай, перагартування ў думках староні свайго горкага жыцця з Іванам Мікалевічам, яна вырашыла не дараваць яму адзін над любай і няшчаснай дачкухай. І накіравалася ў міліцыю.

НЕБЯСПЕЧНАСЦА «ГУЛЫНІ»

Сяргей Заруба значную частку свайго жыцця правёў, як прыняты гаварыць, «у месцах не вальмі аддаленых». Спачатку за замкам на брабэк і зноснае хуліганства, затым — угон легавушкі, потым — за крадзеж дэ-

ватым галасам, у якім выразае чупіс ноткі незразумелай для Валентыны іванаўны наўнай дзіцячай пагрозы, гаварыла: — Не чапай маці. Ёй мяне, і тады я...

Яе вочы нібы ўціскалі ў твар бацькі, і той нечакана адступаў, астуджваю свой запал. Валентына іванаўна і не здагадалася, што паўтара год ужо паміж яе мужам і дачкай асабліва адносіны, у выніку чаго Тася стала жанчынай. У дванаццаці гадзі...

...Раздаўная страхам, змучаная ад барацьбы і болю Тася горка плакала. Бацька прынесі рушнік, кінуў яго дзяўчыцы і адчынаў:

— Запам'ятай цвёрда, Тася, расказаш маме — заб'ю і яе, і цябе. За-б'ю! Ты мяне ведаеш.

Так, Тася ведала яго. Аднойчы ён адпалцаваў яе жорстка-жорстка, можа нават больш балачка, чым Віці і маму. Гэта калі расказваўся праз два туды пасля каздравання. Не вытрымаў, моцна напіўся.

Ды і ўвогуле жыццё самі Моськіных праходзіла ў пастаянным страху, калі ён быў п'яны, а п'яны ён быў вельмі часта (недзярма ж псыхіятрычнае экспертыза прызнала яго ханчым алкагалікам, які «страўу маральна-этычныя нормы паводзінаў, з'яўляецца ілжымым, выкрутлівым».

Таму дачка, залюбленая бацькам, маўчала нібы рыба. Вучоба дзяўчыні пайшла па крывой шлях, на уроках яна сядзела рассяяная, задумлівая, а па нах нарэзка крычалася: «Тата, не трэба!» Маці маркавала, што дзяўчынка сніць сныны, калі ён, Валентыну іванаўну, спрабуе адпалцаваць яе, а Тася папярэджала яго, астуджвала за муж.

І невядома, колькі б працягвалася гвалтаванне Тасі, каб ён не школьны сход. Падарогі на ім павілі размову аб палавым выхаванні падлеткаў. І Валентына іванаўна як бы міх ішчыны спытала дома пасля яго ў Тасі, ці ёсць у яе хлопчык. Дзяўчынка сумелася, пачырванела і апыццала вочы долу.

— Разумею, разумею, — паклала маці ёй руку на галаву. — І можа ў цябе з ім што-небудзь было?

Тася прышчынаў да Валентыны іванаўны, залпала і пра слёзы прашаптала: — Было.

— І хто ж ён? Я ведаю яго?

Дзяўчынка зашарнула ёй у ачы, як бы ўгадаваючы, што яе чкава пасля адказу, і прамовіла цыка-цыка:

— Ведаеш. Гэта — тата.

Валентына іванаўна скамянела. Пасля некалькіх пакуцітых начай, перагартування ў думках староні свайго горкага жыцця з Іванам Мікалевічам, яна вырашыла не дараваць яму адзін над любай і няшчаснай дачкухай. І накіравалася ў міліцыю.

НЕБЯСПЕЧНАСЦА «ГУЛЫНІ»

Сяргей Заруба значную частку свайго жыцця правёў, як прыняты гаварыць, «у месцах не вальмі аддаленых». Спачатку за замкам на брабэк і зноснае хуліганства, затым — угон легавушкі, потым — за крадзеж дэ-

ватым галасам, у якім выразае чупіс ноткі незразумелай для Валентыны іванаўны наўнай дзіцячай пагрозы, гаварыла: — Не чапай маці. Ёй мяне, і тады я...

Яе вочы нібы ўціскалі ў твар бацькі, і той нечакана адступаў, астуджваю свой запал. Валентына іванаўна і не здагадалася, што паўтара год ужо паміж яе мужам і дачкай асабліва адносіны, у выніку чаго Тася стала жанчынай. У дванаццаці гадзі...

...Раздаўная страхам, змучаная ад барацьбы і болю Тася горка плакала. Бацька прынесі рушнік, кінуў яго дзяўчыцы і адчынаў:

— Запам'ятай цвёрда, Тася, расказаш маме — заб'ю і яе, і цябе. За-б'ю! Ты мяне ведаеш.

Так, Тася ведала яго. Аднойчы ён адпалцаваў яе жорстка-жорстка, можа нават больш балачка, чым Віці і маму. Гэта калі расказваўся праз два туды пасля каздравання. Не вытрымаў, моцна напіўся.

Ды і ўвогуле жыццё самі Моськіных праходзіла ў пастаянным страху, калі ён быў п'яны, а п'яны ён быў вельмі часта (недзярма ж псыхіятрычнае экспертыза прызнала яго ханчым алкагалікам, які «страўу маральна-этычныя нормы паводзінаў, з'яўляецца ілжымым, выкрутлівым».

Таму дачка, залюбленая бацькам, маўчала нібы рыба. Вучоба дзяўчыні пайшла па крывой шлях, на уроках яна сядзела рассяяная, задумлівая, а па нах нарэзка крычалася: «Тата, не трэба!» Маці маркавала, што дзяўчынка сніць сныны, калі ён, Валентыну іванаўну, спрабуе адпалцаваць яе, а Тася папярэджала яго, астуджвала за муж.

І невядома, колькі б працягвалася гвалтаванне Тасі, каб ён не школьны сход. Падарогі на ім павілі размову аб палавым выхаванні падлеткаў. І Валентына іванаўна як бы міх ішчыны спытала дома пасля яго ў Тасі, ці ёсць у яе хлопчык. Дзяўчынка сумелася, пачырванела і апыццала вочы долу.

— Разумею, разумею, — паклала маці ёй руку на галаву. — І можа ў цябе з ім што-небудзь было?

Тася прышчынаў да Валентыны іванаўны, залпала і пра слёзы прашаптала: — Было.

— І хто ж ён? Я ведаю яго?

Дзяўчынка зашарнула ёй у ачы, як бы ўгадаваючы, што яе чкава пасля адказу, і прамовіла цыка-цыка:

— Ведаеш. Гэта — тата.

Валентына іванаўна скамянела. Пасля некалькіх пакуцітых начай, перагартування ў думках староні свайго горкага жыцця з Іванам Мікалевічам, яна вырашыла не дараваць яму адзін над любай і няшчаснай дачкухай. І накіравалася ў міліцыю.

НЕБЯСПЕЧНАСЦА «ГУЛЫНІ»

Сяргей Заруба значную частку свайго жыцця правёў, як прыняты гаварыць, «у месцах не вальмі аддаленых». Спачатку за замкам на брабэк і зноснае хуліганства, затым — угон легавушкі, потым — за крадзеж дэ-

ватым галасам, у якім выразае чупіс ноткі незразумелай для Валентыны іванаўны наўнай дзіцячай пагрозы, гаварыла: — Не чапай маці. Ёй мяне, і тады я...

Яе вочы нібы ўціскалі ў твар бацькі, і той нечакана адступаў, астуджваю свой запал. Валентына іванаўна і не здагадалася, што паўтара год ужо паміж яе мужам і дачкай асабліва адносіны, у выніку чаго Тася стала жанчынай. У дванаццаці гадзі...

...Раздаўная страхам, змучаная ад барацьбы і болю Тася горка плакала. Бацька прынесі рушнік, кінуў яго дзяўчыцы і адчынаў:

— Запам'ятай цвёрда, Тася, расказаш маме — заб'ю і яе, і цябе. За-б'ю! Ты мяне ведаеш.

Так, Тася ведала яго. Аднойчы ён адпалцаваў яе жорстка-жорстка, можа нават больш балачка, чым Віці і маму. Гэта калі расказваўся праз два туды пасля каздравання. Не вытрымаў, моцна напіўся.

Ды і ўвогуле жыццё самі Моськіных праходзіла ў пастаянным страху, калі ён быў п'яны, а п'я